

woelmuis (voornamelijk in het griendbos van het glacis), Veldmuis, Dwergmuis (vnl. in het griendbos van het glacis), Bruine rat, Konijn (uitgezet!), Haas, Hermelijn, Wezel, Bunzing, Kleine watersalamander, Gewone pad, Groene kikvors (vrij weinig in de Oostgracht-binnendijks) en Bruine kikvors. Voorts worden geregeld jagende vleermuizen gezien; deze werden evenwel niet gedetermineerd. Tot op heden is de groene vesting Gorinchem nog steeds zoiets als „niemandsland met vrij entree”, wat er zo ongeveer op neer komt dat iedereen kan doen en laten wat hem goed dunkt. In wezen is het een

probleemgebied zoals de meeste vestingen en fortificatiën, doordat allerlei overheidsinstanties menen op het een en ander aanspraak te moeten maken. Dit komt niet ten goede aan een zoveel mogelijk veelzijdig algemeen belang, ook niet aan de levende natuur in al haar nuances.

Deze prachtige monumentale groengordel met omgeving is toe aan een uiteindelijke bestemming, die van natuurbehoud en recreatie. Het ganse bouwwerk is meer dan een gedenkteken van historie en bouwkunst alleen. Zeker in een tijd als deze, die vraagt om een leefbaar milieu.

Litteratuur:

- Westhoff, V. & A. J. den Held, 1969. Plantengemeenschappen in Nederland. Zutphen.
Heukels, H. & S. J. van Ooststroom, 1962. Flora van Nederland. Groningen.
Everts, E., 1898-1921. Coleoptera Neerlandica, Deel II: 718. Den Haag.
Schukking, W. H. De oude vestingswerken van Nederland.
Kroon, G. H. J. de, 1967. Recreatie en Natuurbehoud op en om onze stadswallen. Gorinchem.
Lokaal voorstel aan het gemeentebestuur van Gorinchem.
Kroon, G. H. J. de, 1971. Een nationaal interprovinciaal uiterwaardenpark. De Levende Natuur 74: 73-79.

De Europese hondsvij (Umbra krameri)

P. VAN DE MUNCKHOF.

De Europese hondsvij (*Umbra krameri*) (fig. 1), een kleine roofvij van ongeveer 12 cm lengte, is in ons land inheems in oostelijk Noordbrabant.

Vroeger was hij in Horst zeer talrijk in de Kabroekse Beek en in het gebied de Donk, gelegen tussen Horst en Meterik (fig. 2). In de Donk kwam hij vooral voor in traag stromende of stilstaande wateren, o.a. in de Oude Beek (een oude arm van de Kabroekse Beek, die in de zomer grotendeels droog lag) en ook in de Rotvensloop. In de winter en de lentemaanden, wanneer tengevolge van de slechte afwatering grote oppervlakten weiland onder water kwamen te staan, kon

hij zich vaak over een groot deel van de Donk verspreiden. Ook via de Kabroekse Beek die dan dikwijls buiten zijn oevers trad.

In de lentemaanden zwommen de volwassen dieren tot een halve kilometer de sloten op

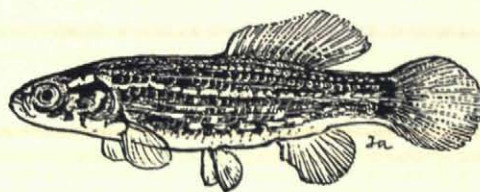

Fig. 1. Europese hondsvij (*Umbra krameri*). Uit „Welke vis is dat?” van J. Ruting.

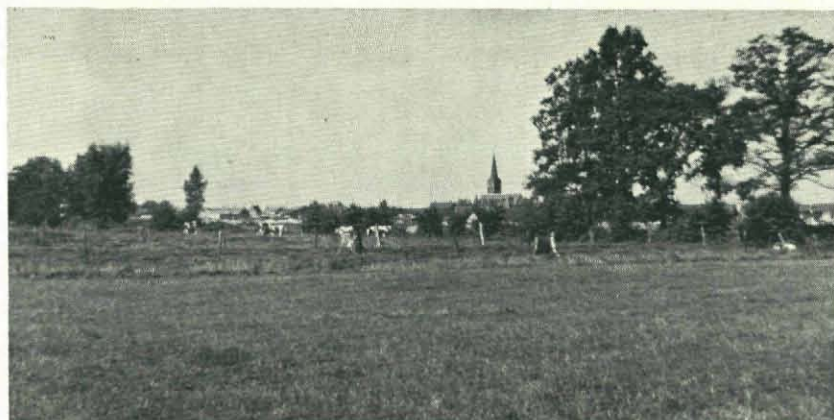

Fig. 2.
*De Donk. Op de
achtergrond de
kerktoren van
Meterik.*

naar hun paaiplaatsen, waar de wijfjes hun eieren in kuiltjes afzetten en bewaakten. Als de vissen dan na het uitkomen van de jongen weer bij tientallen naar dieper water trokken, werden ze soms massaal door jongens met schepnetten gevangen.

De jonge hondsvissjes verbleven aan de oppervlakte van het water in kleine schooltjes; als je naderbij kwam, waren ze in een flits in de diepte verdwenen.

In de Oude Beek werden in de zomer van 1965 in de uitgedroogde bedding twee grote potten aangetroffen, die half in de modder stonden. Ze bevatten nog een beetje water en . . . in beide potten samen bevonden zich nog 20 springlevende hondsvissen!

Toen in 1966 de ruilverkaveling „Lollebeek” begon met het dempen van de sloten in de Donk, was het daar spoedig afgelopen met de hondsvissen. Wel werden er nieuwe sloten gegraven, doch die droogden 's zomers allemaal uit. Het gevolg was, dat slechts in de Kabroekse Beek hondsvissen overbleven. In deze beek werden in 1967 stuwen gebouwd en voor elke stuw moest een noodbeek aangelegd worden, die het water met een boog om de in aanbouw zijnde stuw moest leiden. Voordat er met de bouw van de stuwen werd begonnen, stonden de noodbeken nog maar aan één zijde in open verbinding met de Kabroekse Beek. Doordat

zij juist in het begin van de lente werden gegraven, waren het ideale paaiplaatsen: tientallen hondsvissen trokken door de gedeeltelijk dichtgeslibde doorgangen de noodbeken binnen. Ook andere vissoorten, vooral stekelbaarsjes, kwamen op deze plaatsen af; op 18 mei 1967 werd er zelfs een jong Snoekje gevangen.

Na de voltooiing van de ruilverkavelingswerken waren er drie verschillende plaatsen in de Kabroekse Beek waar nog hondsvissen voorkwamen; deze plekken werden gescheiden door stuwen. In de jaren 1967, 1969, 1970 en 1971 werden op deze plaatsen diverse onderzoeken verricht, o.a. naar de aantallen hondsvissen, die gevangen werden. Hieruit is gebleken, dat het aantal in 1968 plotseling sterk is teruggelopen, waarschijnlijk tengevolge van de tijdelijke vervuiling van de Kabroekse Beek waaraan in de zomer van 1968 duizenden vissen, o.a. stekelbaarsjes en Bermpjes, doodgingen. Na 1968 begon het aantal echter weer langzaam te stijgen en in 1971 was het zelfs hoger dan in 1967.

Ondanks de toenemende vervuiling, vooral door wasmiddelen, olie en soms zelfs vergiflesjes, ziet het er dus nog niet zo somber uit voor de hondsvissenstand in de Kabroekse Beek.

Litteratuur:

1. Haan, J. H. H. de, 1969. De Groote Peel. Natuurhistorisch Maandblad 58: 84.
2. Hvass, H., 1966. Vissen der wereld: 124.
3. Janze, A. O., 1964. Aquariumtechniek 2, vissen en planten: 23.
4. Munckhof, P. van de, 1971. De Hondsviis (Umbra krameri) als aquariumvis. D.L.N. 74: 72.
5. Ruting, J., 1958. Welke vis is dat?: 63.

Gestuwde vogelvoorjaarstrek langs de kust

J. C. WEDTS DE SWART.

In de loop der jaren is er ook in de Nederlandse taal al heel wat gepubliceerd over de vogeltrek. Men denke slechts aan de uitstekende boeken over dit onderwerp van de hand van Prof. Dr. L. Tinbergen, Prof. Dr. G. J. van Oordt, J. Drijver en J. P. Strijbos, aan de onderzoeken en verslagen van het vogeltrekstation, de vogelwerkgroepen van de K.N.N.V., van de N.J.N. en de C.J.N., terwijl ook de Belgische Jeugdbond zich niet onbetuigd heeft gelaten.

Het is hier niet de plaats een uitgebreide opsomming te geven van wat er zoal in de litteratuur over dit boeiende aspect van het vogelleven is verschenen. Persoonlijk meende ik in oktober 1965 ook mijn steentje aan dit onderwerp te moeten bijdragen in de vorm van een artikel in „Natura”, waarin ik de vogeltrek door het Deltagebied schetste en een hypothese opstelde over de volgens mijn mening komende veranderingen in de trekroute der vogels onder invloed van de Deltadammen en -bruggen, welke hypothese ik, toen trekvogels inderdaad zéér druk van deze kunstwerken gebruik maakten, diverse keren tussen toen en nu (1971) via vrijwel alle „zuilen” van radio en televisie mocht toelichten, evenals in verscheidene dag-, week- en maandbladen.

Met name in oktober en november a.s. kan het volgens mij, vooral bij winden die uit de richting OZO tot WZW waaien, langs het dit jaar afgesloten Haringvliet en het bijna

4,5 km brede Brouwershavense Gat tussen de Kop van Goeree en Schouwen, bijzonder druk gaan worden! Mochten er lezers zijn die er waarnemingen gaan doen — of reeds gedaan hebben — dan zou ik gaarne hier iets van willen vernemen.¹⁾

Dit alles betreft over het algemeen de gestuwde najaars- en wintertrek die langs de Nederlandse kusten kunnen voorkomen. Over de *voorjaarstrek* is relatief nog weinig gepubliceerd; misschien vindt dat zijn oorzaak daarin dat men in het algemeen denkt dat stuwing in de lente niet of nauwelijks voorkomt en er zodoende geen of betrekkelijk weinig aandacht aan schenkt.

Toch komt ook in het voorjaar een gestuwde trek voor! En wel in zeer belangrijke mate — voor zover althans tot op heden bekend — langs de Zeeuwse kust en over de Deltadammen, alsmede via de Zeelandbrug. Opvallend is tevens dat ook ten zuiden van ons land voor wedstrijdvluchten geloste postduiven aan deze natuurlijke en kunstmatig gevormde kustlijnen „vasthouden”.

Het ligt bovendien voor de hand te veronderstellen, en dit wordt gesteund door verkregen inlichtingen, dat deze voorjaarstrek in NO-richting niet slechts langs de Zeeuwse, doch eveneens langs de Belgische en de Franse noordwestkust voorkomt.

Dank zij de medewerking van een aantal vogelvrienden heb ik de afgelopen vijf jaar

¹⁾ Inderdaad is er zeer veel trek geweest.